

УДК 321.02:321.01

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Валерій Бебик

Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”,
вул. Хорева 1-г, м. Київ, 04071, Україна

Аналізуються концептуальні засади політичної діяльності в історії політичної думки. Означаються детермінанти політичної діяльності, чинники її результативності. Подається типологія політичної діяльності та стилі політичної поведінки. Також наводяться типологія видів політичних відносин та процесів політичного розвитку, на які спрямована політична діяльність.

Ключові слова: політична діяльність, політична поведінка, політичний процес.

Політична діяльність, як відомо, є невід’ємною складовою політичної сфери суспільства, тісно пов’язаною з політичними структурами, політичними відносинами, політичною культурою та політичною свідомістю. В широкому розумінні, політична діяльність здійснюється у будь-якому (тоталітарному, авторитарному чи демократичному) суспільстві. У перших двох випадках вона здійснюється в умовах суттєвого (більшого чи меншого) обмеження, а в останньому – реалізується найбільш повно.

Загалом політична діяльність є прерогативою суб’єктів політики, позаяк об’єкти політики в силу певних причин є виключеними з політичної діяльності як такої. І цей вид суспільної діяльності потребує наявності достатньо широких спеціальних знань у галузі політології, права, економіки, соціології та психології, наукового аналізу і розуміння політичних процесів, прогнозування політичного розвитку суспільства в разі ухвалення тих чи інших політичних рішень.

Характер політичної діяльності визначається об’єктивними та суб’єктивними детермінантами, які змінюються під впливом політичних дій та процесів та явищ, що відбуваються у суспільстві [5]. Серед об’єктивних детермінант політичної діяльності виокремлюють: суспільні потреби, політичні, економічні, культурно-освітні та інші інтереси певних соціальних груп, інституцій, угруповань тощо. Серед суб’єктивних детермінант політичної діяльності виокремлюють: політичну свідомість, правову, політичну, економічну, психологічну культуру тощо. Зрозуміло, що об’єктивні та суб’єктивні детермінанти політичної діяльності перебувають у тісному діалектичному взаємозв’язку, що визначає зміст, структуру, спрямованість і результативність політичної діяльності.

Якщо існує таке явище – політична діяльність, закономірно, що політологи прагнули дослідити її основні концептуальні засади. Зокрема, французький вчений Ж. Бодуен розглядав три основні концепції політичної діяльності: елітарну,

плюралізму еліти і моделей майбутнього державного управління [4].

В елітарній концепції, аналізуючи політичну діяльність, вивчають проблему домінування в ній еліти суспільства.

Теорія захоплення влади верхівкою (В. Парето, Г. Моска та Р. Міхельса), занепаду демократії (Р. Міллса) та теорія самовідновлення панівного класу (П. Бірнбаума), що лежать в основі елітарної концепції політичної діяльності, скептично ставляться до використання в цьому виді суспільної діяльності демократичних процедур ухвалення політичних рішень.

Натомість концепція плюралізму еліт (Р. Дал, Р. Арон), навпаки, заперечуючи однорідність панівного прошарку, робить методологічну ставку на використання демократичних процедур у процесі здійснення політичної діяльності.

Відтак вельми логічним і науково виправданим є розгляд політичної діяльності через призму узгодження політичних і суспільних відносин, як по вертикалі, так і по горизонталі.

Існує й концепція моделей майбутнього державного управління, яка заперечує існування єдиної моделі державного або соціального менеджменту. В рамках цієї концепції ми можемо виокремити наступні теорії: М. Крозье з його "індивідом і суспільством", П. Гремюна з його "периферичною владою", П. Мюллера і Б. Жобера з їхньою "державою в дії".

Отже, політична діяльність – вид суспільної діяльності, що спрямована на багатовимірне, матрично-інтегральне узгодження політичних інтересів "різновагових" суб'єктів політичної діяльності: індивіда, груп, суспільства.

Таким чином, ми логічно переходимо до розуміння того, що сутність політичної діяльності полягає не тільки і не стільки у боротьбі за владу, скільки в регулюванні політичних відносин у суспільстві, узгодження суспільних інтересів громадян, їхніх спільнот і влади як по вертикалі, так і по горизонталі.

Результативність політичної діяльності залежить від наступних чинників:

- володіння інформацією про політичні відносини по горизонталі (між суспільними групами, націями, станами тощо), яка дає змогу здійснювати запобіжні заходи щодо небажаного розвитку подій;
- володіння інформацією про політичні відносини по вертикалі (між центральними та місцевими органами влади й населенням), що уможливлює оцінку рівня довіри до влади, прийняття рішень щодо зняття соціальної напруженості (через проведення виборів, референдумів, реалізацію інших політичних рішень);
- обраних цілей і засобів їх реалізації (через реалізацію основної мети діяльності: задоволення особистих чи корпоративних або суспільних інтересів, спрямованих на досягнення консенсусу й злагоди);
- ухвалення політичних рішень, прогнозування можливих наслідків ухвалення цих рішень (реакції різних груп населення, політичних партій, суспільних організацій, рухів і т. ін.);
- розроблення політичної технології досягнення результатів політичної діяльності.

Політична діяльність у складі різних політичних суб'єктів (парламенту, уряду, органів місцевого самоврядування, партійно-політичних і суспільних структур) має бути спрямована:

- на реалізацію загальносуспільних завдань (досягнення стабільності суспільно-політичної системи, її сталого розвитку і т. ін.);
- на виконання цілей і завдань їх політичних суб'єктів (творення законів – у парламенті, їх виконання – в уряді і т. ін.);
- на досягнення власних неекономічних цілей (просування по службі, професійне зростання, підвищення рівня індивідуальної політичної культури і т. ін.).

Показово, що елітарна, плюралістична та інші концепції політичної діяльності [2], попри всі розбіжності між ними, мають однакове тлумачення політичної діяльності як заняття людей, що повинні мати відповідний рівень політичних знань і практичних навичок.

На певних етапах суспільного розвитку головну роль можуть відігравати маси й навіть юрба (так звана пряма демократія – за умов кризових явищ). Проте в стабільних умовах на політичну діяльність еліти переважно впливають організовані групи тиску, соціально або професійно зацікавлені в розв'язанні тих чи інших проблем [12]. Проте, навіть і в умовах такого політичного чи економічного тиску, еліта суспільства повинна дбати про реалізацію стратегічних цілей суспільного розвитку. Інакше, йдучи на поводиті у певних політичних сил, можна не тільки певною мірою гармонізувати політичні та інші відносини, але й зруйнувати суспільну систему як таку. В останньому випадку, зрозуміло, багато хто з політичної та правлячої еліти може позбутися свого панівного становища в суспільстві, що позначиться не лише на її позиціях, а й на стабільності політичної системи взагалі. І це зрозуміло, оскільки ігнорування в політичній діяльності інтересів і проблем великих суспільних груп людей, може стати потужним каталізатором ланцюгової реакції соціальних вибухів і протестів, які можуть привести до руйнування держави [9].

Такий підхід до розгляду політичної діяльності може розцінюватись як поле зіткнення й узгодження інтересів індивідів, груп і суспільства в цілому [1], а також – як регулятор політичних відносин за допомогою правових, соціальних і психологічних норм-регуляторів суспільної поведінки [3].

Останні ж проявляються у вигляді продукування відповідних нормативно-правових актів, використанні силових акцій, проведенні переговорних процесів, політико-пропагандистських рекламних і PR-кампаній.

Політична діяльність як індивідуальні або спільні дії суб'єктів політики (окремих індивідів, станів, націй, партій, суспільних організацій і т. ін.), спрямована на реалізацію їхніх політичних інтересів, передусім виборювання та утримування політичної влади.

Політична діяльність, яка віддзеркалює систему політико-владних відносин у суспільстві, по суті є похідною від реального політичного процесу. Вона здійснюється в межах відносин влади або поза ними, а отже, регулюється правовими (статутними), соціальними та психологічними нормами-регуляторами суспільного життя.

Зрозуміло, що зазначені норми-регулятори діють не окремо одна від одної. У цьому разі йдеться про переважання тих чи інших норм регулювання політичної поведінки, а не про відсутність інших чинників [7].

Скажімо, відносини між президентом, парламентом і урядом регулюються не тільки конституційними, а й іншими правовими нормами. Якщо політичні, державні діячі з різних гілок влади є членами однієї політичної партії чи блоку, їхні відносини підлягають регулюванню ще й положеннями статуту партії та передвиборчих програм.

Не можна забувати і про “неписані” закони – традиції, політико-психологічну культуру, загальну культуру, соціальні норми поведінки, які побутують у суспільній свідомості. До речі, соціально-психологічні відносини, “вплітаючись” у політико-правові та соціальні, часто відіграють важливу роль у політичній діяльності (як і будь-якій іншій), суттєво впливаючи на прийняття кардинальних, принципових політичних рішень[2].

Політична діяльність є наслідком реалізації певної мотивації суб’єктів політики, їхніх політичних інтересів. Рушієм політичної діяльності є політична свідомість, яка формується й розвивається під впливом суспільних інститутів у поєднанні з політико-психологічними чинниками (ментальністю, політичною та правовою культурою і т. ін.).

Політичні інтереси, політико-психологічна культура, традиції, ціннісні орієнтації, нормативно-правові акти тощо є системоорганізуючими, спрямовуючими чинниками політичної активності суб’єктів політики (політичних партій, суспільних організацій, окремих політичних лідерів і пересічних громадян).

Сукупність цих чинників визначає мету, зміст, поширеність і наслідки впливу політичної діяльності суб’єктів політики на життя суспільства загалом, життя суспільних груп та окремих індивідів.

Політична діяльність у будь-якому суспільстві спрямована на організаційні чинники суспільно-політичного життя і процеси політичного розвитку.

До організаційних чинників політичної сфери суспільства належать:

- утворення державних інститутів (парламенту, уряду, президентства, органів місцевого самоврядування та ін.) шляхом демократичного волевиявлення громадян;

- формування політичних партій, суспільних організацій, рухів;

- створення політико-правових норм регулювання процесів підготовки та прийняття законів, безпосереднього волевиявлення громадян на референдумах, під час опитувань громадської думки, на зборах і т. ін.;

- організація системи управління основними сферами державного і суспільного будівництва, визначення структури управління, повноважень різних державних інституцій, механізмів їх взаємодії і т. ін.

До процесів політичного розвитку, на які спрямована політична діяльність, належать:

- залучення громадян до державного й суспільного управління;

- зміцнення інститутів влади та суспільно-політичних структур;

- забезпечення дотримання законності та правопорядку, демократичних норм і процедур, що регулюють життя суспільства;

- формування політичної свідомості громадян;

- сприяння підвищенню довір’я до державних і політичних інститутів;

- гарантування інтересів меншин (національних, конфесійних та ін.), розвиток національних відносин на основі толерантності, взаємної поваги;

- вироблення і впровадження у політичну практику міжнародної та регіональної політики;
- зміцнення соціальних основ розвитку суспільства і т. ін.

Політичний процес у цьому разі розглядається як певна послідовність дій за участю одного чи кількох суб'єктів політики. У цьому алгоритмі послідовних дій виокремлюють суб'єктивний і об'єктивний аспекти.

Суб'єктивний (мотиваційний) аспект розглядається як діяльність окремих індивідів і суспільних груп, об'єктивний — як результат згаданої діяльності суб'єктів політики.

Наслідками політичної діяльності є суспільні зміни, що відбуваються у сферах наступних видів політичних відносин:

- відносин між великими суспільними групами (станами, етносами, організаціями);
- відносин влади між керівниками та підлеглими, які впливають на обсяги, силу, авторитет влади, способи її здійснення і т. ін.;
- відносин у межах влади (наприклад, встановлення коаліційної влади);
- політичних відносин індивідів і суспільних груп, які виявляються у ставленні до ідейно-політичних опонентів (терпимість – нетерпимість) та ін.

Політична діяльність зумовлює зміну суспільно-політичних структур, державних інституцій, а отже, зміну правових, соціальних і психологічних норм-регуляторів суспільного життя. Її наслідками можуть бути зміни відносин влади між суб'єктами політики, що впливають на силу, обсяг та ієрархічні відносини у владній піраміді.

Термін “сила влади” у цьому разі означає необхідні зусилля для реалізації рішень, “обсяг влади” – обсяг правового простору суспільного життя (тобто рівень правового регулювання суспільної сфери), “ієрархічні відносини” – рівень централізації – децентралізації, концентрації – деконцентрації влади, її демократизації або олігархізації[11].

Виходячи з цього назвемо основні типи політичної діяльності:

- радикальні, спрямовані на докорінні зміни суспільної системи (революція, контрреволюція, заколот);
- реформаторські, спрямовані на суспільні зміни, що не підривають підвалин влади правлячої еліти;
- політичні перевороты, що змінюють правлячу еліту, не зачіпаючи соціально-економічного базису країни, її суспільно-політичних структур тощо.

Політичну діяльність неможливо здійснювати, не маючи відповідної політичної інформації про стан і розвиток соціальної структури суспільства, про структуру влади, організацію системи управління та її ефективність, рівень і характер політичної свідомості та політико-психологічної культури, конкретні відносини між суб'єктами політики і т. ін.

І неповнота або недостовірність політичної інформації про вказані вище події та явища сприяє прийняттю помилкових або неефективних політичних рішень, що, зазвичай, призводить до зростання кризових явищ у суспільстві та погіршенню якості управління суспільними процесами[10].

Загалом, на політичну діяльність суб'єктів політики впливають такі чинники: мотиваційна структура політичної діяльності, ідеологія, політичні доктрини,

соціально-економічні умови й тиск з боку різних соціальних груп населення, суспільно-політичних структур, політико-психологічна культура і т. ін.

Мотиваційну структуру політичної діяльності становлять знання соціально-політичних, економічних, психологічних умов, у яких суб'єкт політики (партія, суспільна організація, особистість) реалізує свої цілі; система соціальних норм і цінностей, що домінують у суспільній свідомості; особисті нахили та емоції, риси характеру політичних діячів. Аналіз мотивації політичної діяльності допомагає краще оцінити дії та політичну поведінку тих чи інших індивідів, груп, політичних сил, дає певну інформацію для прогнозування можливої політичної поведінки суб'єктів політики в тактичному та стратегічному сенсі політичної діяльності.

Ідеологія пояснює зміст і мету політичної діяльності та спрямовує її на реалізацію завдань певного етапу вказаної діяльності.

Політичні доктрини деталізують зазначені вище цілі політичної діяльності, пропонують технології і засоби їх досягнення, що реалізуються у формі політичних програм.

Зрозуміло, що здійснення політичної діяльності за сприятливих соціально-економічних умов і в умовах соціально-економічної чи політичної кризи має свої принципи відмінності.

Не менш важливим у здійсненні політичної діяльності суб'єктами політики є тиск на центри влади чинять різні соціальні групи населення. Він, певною мірою, стимулює політичну діяльність і може набувати форм масових демонстрацій, мітингів, акцій протесту, пікетування, страйків, цілеспрямованої інформаційної кампанії в мас-медіа тощо.

Відповідно до видів політичної свідомості (наукової та буденної) виокремлюють теоретичну й практичну політичну діяльність[4].

До теоретичної політичної діяльності відносять ідеологічну, законотворчу, соціологічну, науково-організаційну та методичну, а до практичної — депутатську, урядову, роботу в органах місцевого самоврядування, політичних партій, суспільно-політичних рухів, участь у виборах, референдумах, опитуваннях, мітингах, маршах протесту, пікетуваннях і т. ін.

Політична діяльність у сучасному світі виявляється у двох основних формах демократії: представницькій (парламентській, депутатській) і безпосередній.

В умовах соціально-правової держави головним джерелом представницької політичної діяльності є вільне волевиявлення громадян суспільства. Обираючи своїх представників до органів законодавчої, виконавчої, судової влади, громадяни делегують їм політичну владу, що належить їм за конституцією.

Безпосередньою політичною діяльністю є діяльність у складі партійно-політичних і суспільних структур. Вона регламентується двома видами норм: правовими (тобто законами, які є спільними для всіх громадян) і статутними (що регулюють права й обов'язки членів суспільних організацій).

Узагалі політична діяльність може здійснюватися на громадських або професійних засадах. До останнього виду політичної діяльності зараховують професійну депутатську діяльність, роботу в апараті суспільно-політичних організацій, рухів, політичних партій.

Досвід політично розвинених суспільств свідчить, що діяльність вищих представницьких органів має бути організована саме на професійних засадах,

оскільки питання управління державою надзвичайно важливі й потребують спеціальних знань і навичок у державному будівництві.

Хоча в останньому випадку існує й небезпека бюрократичного переродження характеру представницької політичної діяльності та формування закритих каст, що не отримують притоку „свіжої крові” і починають діяти виключно у власних інтересах, забуваючи про необхідність реалізації, насамперед, інтересів суспільних.

Політична психологія, яка входить до системи політичних наук, виокремлює наступні стилі політичної поведінки: параноїдальний, демонстративний, компульсивний, депресивний і шизоїдний.

Параноїдальний політичний стиль характеризується постійною жадобою влади, керування іншими людьми, підозрливістю та непередбачуваністю. Такий політик цікавиться лише власною думкою, відкидаючи інші. Він намагається створити напруження серед підлеглих, що дає змогу маніпулювати ними у власних інтересах і цілях.

Типовими представниками з такою політичною поведінкою можна назвати Івана Грозного (Московія), Й. Сталіна (СРСР), А. Гітлера (Німеччина), Б. Муссоліні (Італія), Б. Єльцина (Росія), М. Тетчер (Великобританія), Дж. Буша (США), Л. Кучму (Україна), Ю.Тимошенко (Україна) і деяких інших.

Демонстративний політичний стиль характеризується постійною потребою загальної уваги, публічного схвалення дій, непослідовністю і некритичністю у ставленні політика до своїх вчинків. Люди, які демонструють таку поведінку, не можуть зосередитися на конкретних деталях і фактах, довести розпочату справу до логічного кінця, після того як “заведуть” і поведуть натовп за собою.

Типові представники з такою поведінкою у політиці – О. Керенський, Л. Троцький (Росія), Р. Рейган (США), М. Горбачов (СРСР), Л. Кравчук, В. Ющенко (Україна), С. Берлусконі (Італія) та ін.

Компульсивний політичний стиль можна характеризувати як консервативний, дріб’язковий, догматичний. Політичні діячі такого типу не можуть бути гнучкими. Їм бракує легкості. Вони не здатні “поступитися принципами”, піти на компроміс. Вони можуть бути відносно чесними, принциповими політиками, але ніколи — новаторами, лідерами-реформаторами.

Найтиповішими представниками з такою політичною поведінкою були колишні радянські лідери Л. Брежнєв, М. Суслов, Є. Лігачов, корейський вождь Кім Ір Сен, экс-президент Польщі Л. Валенса, экс-спікер українського парламенту О. Ткаченко та ін.

Депресивний політичний стиль характеризується песимістичним підходом до всіх питань, відсутністю лідерських якостей, плентанням у хвості подій. Такі діячі намагаються стати помічниками тих, хто здатний “робити політику”. Вони приречені на другорядні ролі, їхня політична діяльність не має успіху. Типові представники — російський цар Микола II, колишній лідер КПРС К. Черненко.

Шизоїдний політичний стиль характеризується майже повною відмовою брати участь у конкретних подіях, відсутністю будь-якої ініціативи та відповідальності, небажанням працювати, рухатися вперед. Надовго утриматися на таких позиціях не вдається нікому з тих, хто бажає посісти своє місце в історії. Політика невтручання не може тривати довго, а люди, які її сповідують, або схо-

дять з дистанції, або змінюють під впливом обставин свою політичну поведінку. Саме тому виокремити таких політичних діячів важко.

Певною мірою, вказані стилі політичної поведінки є досить умовними, оскільки психологія людини надзвичайно важко вкладається в схему. Проте з урахуванням конкретних соціально-політичних, соціально-економічних умов, інтелектуального потенціалу політичного діяча, його реакції, індивідуальних рис характеру та інших чинників можна достатньо точно спрогнозувати політичну поведінку людей, які домагаються влади й прагнуть утримати її в своїх руках.

Безумовно, найважливішим видом політичної діяльності в умовах соціально-правової держави є депутатська, насамперед, професійна депутатська діяльність.

Залежно від конкретних соціально-політичних, економічних і психологічних умов (політико-правової системи, соціально-економічного устрою країни, політичної культури, ментальності тощо), рівня представницького органу (парламент, органи місцевого самоврядування) депутатська діяльність може реалізовуватися у різних формах. Відповідно до цього формулюються й різні повноваження, права та обов'язки народних депутатів.

Наприклад, депутат національного парламенту передусім має займатися законотворчістю. Аналізуючи саме цей аспект депутатської діяльності, соціопсихологи виокремили наступну структуру депутатської діяльності, в якій виділили такі блоки: гностичний, конструктивний, проектувальний, організаційний та інформаційно-комунікаційні.

Гностичні уміння полягають у виокремленні чіткої, коректної постанови завдань депутатської діяльності, формулюванні нових ідей, аналізі причин, що перешкоджають депутатській діяльності, вивченні, аналізі, синтезі і узагальненні ідей з наукової та іншої літератури, політичних доктрин та програм партій та конкретних лідерів.

Проектувальні уміння полягають у правильному виборі необхідних методів для вирішення поставлених завдань, формулюванні результатів роботи та здійсненні їхньої передвибірної оцінки.

Організаційні уміння реалізуються в контексті організації проведення роботи депутатського загалу і членів експертних робочих груп, побудови інформаційного банку таким чином, щоб ним можна було користуватися після завершення роботи.

Інформаційно-комунікаційні уміння передбачають володіння умінням формулювати чіткі й зрозумілі запитання перед аудиторією, будувати короткі, логічно складені повідомлення про наслідки політичної (депутатської) діяльності, ефективно й коректно висловлювати свою думку про діяльність інших і т. ін.

Депутатська діяльність полягає, насамперед, в напрацюванні нових ефективних законів держави. Однак це — лише один аспект депутатської діяльності. Потрібно також згадати про роботу депутата з виборцями (в умовах використання мажоритарної виборчої системи): прийом громадян, надання їм конкретної допомоги, лобювання інтересів як виборчого округу, регіону загалом, так і конкретних людей зокрема.

Слід сказати і про регулярне звітування депутатів перед виборцями, зустрічі з ними, обмін соціальною інформацією. Таке спілкування дуже потрібне депута-

тові, оскільки під час перебування в законодавчому органі він має підтримувати зв'язок з тими, хто делегував йому свою політичну владу.

Це допомагає йому, по-перше, приймати відповідальні політичні рішення (у тому числі під час голосування з конкретних питань), по-друге, створює підстави для виборців для переобрання згаданого депутата на повторний термін повноважень.

Активна робота депутатів із своїми виборцями потрібна й у випадку використання пропорційної виборчої системи, оскільки саме результати колективної депутатської діяльності певної фракції в парламенті будуть підставою для голосування (або не голосування) виборців за той чи інших партій список на наступних парламентських виборах.

Разом з тим потрібно пам'ятати й про суто політичні аспекти депутатської діяльності, оскільки парламент є не тільки державним, а й політичним органом, а народні депутати є представниками певних політичних партій, рухів, суспільних організацій, соціальних чи етнічних груп, які сповідують часом протилежні ідеологічні й політичні погляди.

Виходячи з цього розуміння депутатської діяльності розширюється.

В цьому зв'язку до проектувальних умінь варто додати попередню політичну оцінку можливих парламентських або інших рішень.

Організаційні вміння в даному випадку слід доповнити наявністю організаторських даних щодо згуртування різних верств виборців свого виборчого округу, їх консолідації навколо певних ідей, проектів тощо, розширення впливу на них.

Інформаційно-комунікаційні вміння бажано доповнити вмінням спілкуватися з виборцями не лише під час безпосереднього контакту, а й у засобах масової інформації (преса, телебачення, радіо, інтернет). До речі, на цих аспектах депутатської діяльності варто зробити особливий наголос, оскільки імідж політика значною мірою залежить від його вміння працювати саме за допомогою і за сприяння мас-медіа.

Законотворчий аспект (хоч і не в таких обсягах) притаманний і діяльності депутатів місцевих рад. Тут так само, як і в парламенті, важливо вміти скласти проект рішення або постанови, підготувати інші документи до засідання ради. А для цього, зрозуміло, треба знати закони, бути обізнаним у політології, соціології, економіці, знати елементарне діловодство, регламент роботи ради та процедури прийняття рішень.

Але на місцевому рівні депутатська діяльність потребує більшої уваги до конкретних проблем виборців, реалізації їхніх інтересів та виконання їхніх наказів. Оскільки депутати місцевого та регіонального рівня ближчі до людей, життя вимагає від них і більш конкретних, але не менш важливих для виборців рішень. Зазвичай, це реалізується в межах повноважень органів місцевого самоврядування, статусу та повноважень депутатів цього рівня політичного управління.

Інформаційно-комунікаційні вміння депутатів різних рівнів відрізняються не так вже й принципово, оскільки знаходити спільні погляди однаково необхідно депутатам як парламенту, так і місцевих органів самоврядування. Цього потребують і процедури прийняття рішень, і технології узгодження інтересів, і методи реалізації зазначених рішень і постанов.

Однак вивчення і врахування найважливіших проблем суспільного життя на різних рівнях державного та місцевого самоврядування і ухвалення відповідних рішень явно недостатньо.

Не менш важливо прорахувати ресурсне забезпечення та здійснювати контроль за виконанням цих рішень. І тут стануть у пригоді такі людські якості, як наполегливість, принциповість, уміння організувати перевірку виконання того чи іншого закону, побудувати дійову систему контролю, певних правових, соціальних та психологічних санкцій за невиконання ухвалених політичних рішень.

Окрім того, дуже важливо впливати на формулювання відповідної суспільної свідомості, політичної та правової культури виборців, з тим щоб вони виконували закони не тільки під загрозою силових чи інших санкцій з боку держави та її відповідних інституцій, а й свідомо, дотримуючись загальноприйнятих у суспільстві правових, соціальних та психічних норм політичної поведінки.

Отже, депутатська діяльність – це важливий чинник суспільного життя, оскільки вона продукує суспільні (насамперед політико-правові) норми поведінки громадян. Тут важливим є професійний підхід, оскільки подібна участь у суспільному управлінні потребує відповідних знань, умінь і навичок, а також відповідних особистих якостей політичних діячів, яким виборці делегували свої політичні повноваження.

Однак політика не може не мати морально-етичного і соціально-психологічного виміру, оскільки вона за своїм визначенням несе у своїй природі певні особистісні начала.

Загалом функціонування сучасної держави неможливе без чітко встановлених, раціонально обґрунтованих правил, професіоналізації політики та механізму політичного управління. Скажімо, питання співвідношення професійних й морально-етичних характеристик людини, яка займається політичною діяльністю, є надзвичайно актуальними для будь-якого суспільства, позаяк політична діяльність є публічною за своєю природою.

Без дотримання чиновником певних правил поведінки (виконання доручень керівника, навіть помилкових) неможливе функціонування державного апарату. Якщо ж державний службовець незгодний з рішенням керівника, він має його переконати, а в разі принципової незгоди — подати у відставку. Лише після цього він має моральне право звернутися з апеляцією чи обґрунтуванням своїх позицій до громадськості, мас-медіа і т. ін.

Політик теж упродовж життя стикається із складними проблемами поєднання морально-етичних і ефективних (з управлінської чи загальножиттєвої точки зору) засад своєї діяльності. І вирішувати їх, напевно, потрібно на аналогічних попередньому випадку засадах.

Крім того, варто згадати той незаперечний факт, що будь-яка суспільно-політична система не може довгий час існувати, по-перше, без легітимізації, а по-друге, без хоча б зовнішніх атрибутів реалізації елементарних норм справедливості.

Не випадково ж найбільш жорстокі, тиранічні режими без упину декларують свою прихильність до справедливості та інших етичних цінностей, які насправді вони послідовно знищують. А найбільш цинічні політики всіляко розповідають про свої “демократичні” переконання та високі моральні стандарти власної поведінки.

Окрім того, ми можемо констатувати, що морально-етичні проблеми представники різних політичних та ідеологічних течій розцінюють абсолютно по-різному. Якщо соціалісти й ліві ліберали виступають за перерозподільну справедливість, то консерватори вбачають у ній ущемлення свободи тих, на кого тиснуть податками задля наповнення розподільних фондів і т. ін.

Важливою у здійсненні політичної діяльності є й наступна дилема: ухвалювати непопулярні й жорсткі заходи, які не витримують критики із соціальної точки зору, чи відмовитися від цих непопулярних заходів, усвідомлюючи, що затримка з їх реалізацією буде погіршувати ситуацію.

Потреба постійного здійснення такого вибору підводить нас до розуміння політичної діяльності не тільки з точки зору раціонального управління суспільством, а й з точки зору урахування певних морально-етичних норм і правил. І це піднімає поняття політичної діяльності в умовах соціально-правової держави до синкретичного рівня діалектичної єдності політичної науки і політичного мистецтва на основі демократичної політичної культури та етики.

Література

1. *Абульханова-Славская К.* Деятельность и психология личности. М.: Наука, 1980.
2. *Авторханов А.* Технология власти. М., 1991.
3. *Бебик В., Бортніков В., Дегтерьова Л., Кудряченко А.* Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації в глобальному світі. К.: ІКЦ "Леста", 2006.
4. *Бебик В.* Політологія: наука і навчальна дисципліна. К.: Каравелла, 2009.
5. *Вятр Е.* Социология политических отношений. М.: Прогресс, 1979.
6. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008.
7. *Саймон Г.* Адміністративна поведінка. К.: АртЕк, 2001.
8. Справочник по политическому консультированию. М.: ИМИДЖ-Контакт, ИНФРА, 2002.
9. *Соловьёв А.* Политология. Политическая теория. Политические технологии. М.: Аспект Пресс, 2000.
10. Теорія і практика політичного аналізу. К.: Міленіум, 2003.
11. *Patterson B. H. Jr.* The Ring of Power: The White House Staff and its Expanding Role in Government. N. Y., 1988.
12. *Stogdill R.* Handbook of Leadership. N. Y.; London, 1974.

**A POLITICAL ACTIVITY IN THE CONDITION
OF A SOCIAL-LEGAL STATE**

Valeriy Bebyk

Open International University of Human Development "Ukraine",
Khoreva Str., 1-g, Kyiv, 04071, Ukraine

Conceptual principles of political activity in the history of political idea are analysed. Determinants of political activity, factors of its effectiveness are determined. Typology of political activity and styles of political conduct are given. A typology of types of political relations and processes of political development, which political activity is directed on are also given.

Keywords: political activity, political conduct, political process.

Стаття надійшла до редколегії 20.05.2010

Прийнята до друку 16.06.2010